

การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง
ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
Developing Teacher Competencies in Organizing Learning to Foster
Sufficiency Living Characteristics of Students at Tessaban Kudnamsai School
Using Participatory Action Research

มนิตดา แดงหยง

Manitda Daengyong

โรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลกุดน้ำใส จังหวัดขอนแก่น

Tessaban Kudnamsai School under Educational Division, Kudnamsai Municipality, Khon Kaen Province

บทคัดย่อ

การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส 2) พัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) ศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการวิจัย 2 วงรอบ 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูและบุคลากร จำนวน 21 คน รวมจำนวน 22 คน ระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้วิจัย 1 คน ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 60 คน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 120 คน รวมจำนวน 197 คน และระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 21 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 12 คน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 120 คน รวมจำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบสังเกต และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพพึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส พบว่า วงรอบที่ 1 ครูโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ และเพื่อให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ จึงพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 ผลการพัฒนาวงรอบที่ 2 พบว่า ครูโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส มีความเข้าใจในการประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3) การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : สมรรถนะครู การเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง

Abstract

This research, "Developing Teacher Competencies in Managing Learning to Enhance the Sufficiency Economy Characteristics of Students at Tessaban Kudnamsai School," utilizes a participatory action research approach and aims to: 1) Study the current and desired state of teacher competencies in managing learning to enhance the sufficiency economy characteristics of students at Tessaban Kudnamsai School; 2) Develop teacher competencies in managing learning to enhance the sufficiency economy characteristics of students at Tessaban Kudnamsai School using a participatory action research approach; and 3) Study the results of developing teacher competencies in managing learning to enhance the sufficiency economy characteristics of students at Tessaban Kudnamsai School using a participatory action research approach. The research was conducted in two cycles and three phases as follows: Phase 1: Target group included 1 school principal and 21 teachers and staff, totaling 22 people. Phase 2: Target group included 1 researcher, 9 co-researchers, 7 members of the school board, 60 parent representatives, and 120 target students, totaling 197 people. Phase 3: Target group included 21 co-researchers, 7 members of the school board, 12 parent representatives, and 120 target students, totaling 160 people.

The research findings revealed that: 1) The current state of teacher competency development was generally at a moderate level, while the desired state was generally at a high level. 2) Regarding teacher competency development in managing learning to enhance the sufficiency economy characteristics of students at Tessaban Kudnamsai School, it was found that in the first cycle, teachers at Tessaban Kudnamsai School were able to write lesson plans. To further enhance the effectiveness of the learning process, development continued in the second cycle. The results of the second cycle showed that teachers at Tessaban Kudnamsai School demonstrated a better understanding of applying knowledge of the sufficiency economy philosophy to their daily lives. 3) A study of the results of teacher competency development in managing learning revealed that the overall satisfaction assessment of the learning activities to enhance the sufficiency economy characteristics was at the highest level.

Keywords: Teacher competencies, Enhancing sufficiency economy characteristics

บทนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลฯ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2524 ความตอนหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติดี และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะแก่กับทุก ๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” (ปรียานุช

พิบูลย์สราวุธ, 2550: 1) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดีซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในโรงเรียนขึ้น โดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิตและตระหนักในสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้สถานศึกษาดำเนินการหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 1-5) สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดให้ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการดำเนินการตามกระแสพระราชดำรัส ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อวางรากฐานให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560: 1-5)

ในปีการศึกษา 2566 จากการประเมินสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส จังหวัดขอนแก่น พบว่า ยังไม่ได้เป็นที่พอใจตามเกณฑ์ประเมินและเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นปัญหา คือ ขาดการสนับสนุน และการเป็นผู้นำร่วมกันไม่มีค่านิยม และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ไม่มีการเรียนรู้ร่วมกัน และการประยุกต์ใช้ความรู้ ขาดกำลังใจที่จะสนับสนุน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดปัญหากับครูผู้สอน ในความสามารถการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัย เพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน เพื่อการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดปัญหาด้านผลลัพธ์ และภาพความสำเร็จของสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบปัญหาครูขาดเทคนิควิธีสอน และทักษะด้านเทคโนโลยี ควรได้รับการพัฒนา ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ฝึกทักษะคิดวิเคราะห์ และรู้จักการตั้งคำถาม จากข้อมูลดังกล่าวส่งผลให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ผลักดันการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการทำงาน (Competency) โดย แมคเคลแลนด์ (McClelland) ได้ทำการศึกษาวิจัยว่าทำไมบุคลากรที่ทำงานในตำแหน่งเดียวกันจึงมีผลงานที่แตกต่างกัน แมคเคลแลนด์ (McClelland) จึงทำการศึกษาวิจัยโดยแยกบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีออกจากบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานพอใช้ แล้วจึงศึกษาว่าบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม มีผลการทำงานที่แตกต่างกันอย่างไร ผลการศึกษาทำให้สรุปได้ว่า บุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีจะมีสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า สมรรถนะ (Competency) (จิรประภา

อัครบรร, 2559: 58) ทำให้สถานศึกษาที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา บรรลุเป้าหมาย ผลลัพธ์ และภาพความสำเร็จอย่างแท้จริง จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต่างๆ พบว่ายังมิได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่กำลังได้รับการส่งเสริมทุกหน่วยงาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากครุขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ นักเรียนไม่สามารถหาแนวทางแก้ปัญหาของตนเองและท้องถิ่นโดยใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องควรร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่นักเรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาวิธีการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้กระบวนการ PAOR ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกทากาด (Kemmis & Mc Taggart, 1990: 125) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวิจัยการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ต่อกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและสังคม โดยรวมเน้นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และการประเมินผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนสามารถวัดผลได้ ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบและส่งเสริม สนับสนุนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อการนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ในปีการศึกษา 2566 ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส จึงได้ทำการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสมรรถนะครู (Competency) ในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ที่มีผลต่อผลลัพธ์ และภาพความสำเร็จ ทำให้การดำเนินงานของครูมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ในการปฏิบัติงานสะท้อนผลลัพธ์ในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติงานนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่ดีได้ตามเกณฑ์สถานศึกษาพอเพียงตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ทุกประการ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการอย่างกว้างขวาง ต่อผู้เรียน ครู และเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่นที่มีบริบทคล้ายกันนำไปใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์ และที่สำคัญตอบสนองความต้องการของชุมชนในเขตพื้นที่บริการ เกิดการสร้างสรรค์ชุมชนท้องถิ่น สังคมประเทศชาติอย่างยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส

2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะครู เป็นการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์กร เป็นพันธกิจที่สำคัญของทุกองค์กรในการมุ่งเน้นยกระดับศักยภาพรอบด้านเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการสร้างสมรรถนะหลัก (การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม จริยธรรม) และสมรรถนะประจำสายงาน (การจัดการเรียนรู้ สื่อ/เทคโนโลยี การวัดผล) ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) การโค้ช (Coaching) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นสมรรถนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เป็นหลักแนวคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เน้นการบูรณาการ 3 ห่วง (พอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้ คุณธรรม) ผ่านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวิถีพอเพียง

4. แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการปลูกฝังและพัฒนาผ่านการจัดการเรียนการสอน เน้นการประเมินตามสภาพจริง ผสมผสานกับการสังเกตพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกห้องเรียน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบประเมินพฤติกรรม แบบสังเกต แบบบันทึกคุณภาพ และการประเมินโดยเพื่อน/ผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

5. แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะของการวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่การวางแผนงาน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน การตรวจสอบติดตาม สังเกตการณ์ในแต่ละกิจกรรม และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อสรุปผลแล้วนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดและวิธีดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 1 ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูและบุคลากร จำนวน 21 คน รวมจำนวน 22 คน

ระยะที่ 2 ได้แก่ ผู้วิจัย 1 คน ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 60 คน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 120 คน รวมจำนวน 197 คน และ

ระยะที่ 3 ได้แก่ ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 21 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 12 คน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 120 คน รวมจำนวน 160 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง

วิธีรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย มีลำดับการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ประชุมชี้แจงครูและบุคลากรของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังการจัดกิจกรรม

2) ดำเนินการสอบถามเพื่อการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

3) รวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

4) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

5) สรุปรวบรวมข้อมูล และจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติพื้นฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

1.1) ร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.2) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนคะแนนในกลุ่ม

1.3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	$S.D.$	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	คะแนนแต่ละตัว
	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด
	$\sum$	แทน	ผลรวม

2) สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1) สถิติในการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบ

2.2.1) ความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2) หาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อคำถาม
	$\sum S_i^2$	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพพึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก

การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า วงรอบที่ 1 ครูโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ และเพื่อให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงพัฒนาต่อในวงรอบที่ 2 ผลการพัฒนางวงรอบที่ 2 พบว่า ครูโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส มีความเข้าใจในการประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตนได้

การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ผลการติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง และผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเรียงข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะครูผู้สอนในโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่เดิมแล้ว อีกทั้งครูมีความเข้าใจและยอมรับวิธีการบริหารและการขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส และมีความเข้าใจถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนในการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส และสามารถนำความรู้ความสามารถของตนออกมาใช้ เพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ที่มีผลต่อผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ มีปัจจัยที่เหมาะสมที่ทำให้ครูเห็นด้วยว่ารูปแบบดังกล่าวจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด

การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามแนวคิดทฤษฎีของ Kemmis และ McTaggart คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflecting) และจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีพัฒนาสมรรถนะ ได้กิจกรรมในการพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ติดตาม ได้วงรอบ 2 วงรอบ ผลการพัฒนางวงรอบที่ 1 พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจโดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม นั้นแสดงว่า หลังจากผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ที่มีผลต่อผลลัพธ์

และภาพความสำเร็จ เน้นให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ขับเคลื่อนการปฏิบัติสู่การพัฒนาผู้เรียน ด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยประเด็นหลักที่ครูได้สะท้อนความคิดเห็น ในระดับการปฏิบัติงาน คือ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ภาวะผู้นำครู และ 6) การสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ส่งผลการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

การศึกษามูลค่าพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมาก และด้านการเพิ่มรายได้มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงว่า การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีผลต่อผลลัพธ์ และภาพความสำเร็จของโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส ส่งผลให้ผู้เรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง เกิดความพึงพอใจที่มีต่อผลลัพธ์และภาพความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียน เทศบาลกุดน้ำใส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรนำวิธีการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาหรือชุมชนอื่น เพื่อให้ให้เกิดความเข้มแข็ง ในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ

1.2 หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง และสรุปองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานศึกษา ตามบริบท อย่างเป็นระบบ

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง โดยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้กำหนดแผนงาน การดำเนินงาน การติดตาม ประเมิน ตลอดจนการวิเคราะห์กระบวนการทำงานด้วยตนเอง

1.4 สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้แสดงความคิดเห็นตามความต้องการของตน เพื่อนำมากำหนดเป็นแผนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อีกครั้ง

1.5 สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดระบบติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ใช้การนิเทศตรวจเยี่ยม เพื่อติดตามผล มีการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีคนในชุมชนเป็นแกนหลักสำคัญในการติดตาม เพื่อนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาและสร้างรูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน

2.2 ควรมีการศึกษาทบทวนของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *การจัดการศึกษาท้องถิ่นตามกฎหมายกำหนด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จิรประภา อัครบวร. (2559). *การพัฒนาสมรรถนะ: การออกแบบการเรียนรู้และการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญช พินุลย์สรารุช. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนัก. ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- โรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส. (2565). *หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส*. ขอนแก่น: โรงเรียนเทศบาลกุดน้ำใส เทศบาลตำบลกุดน้ำใส จังหวัดขอนแก่น.
- Kemmis & Mc Taggart. (19 90). *The Impact of the BACIP Physical Construction. Improvement Techniques on Classroom Learning Environment H. U. Journal of Education*.